

**Періодичні видання у книжковій колекції Михайла Возняка.
Часопис «МІ»: історія видання та тематика публікацій**

БРОДИК Зоряна Василівна

Завідувач наукового відділу інформаційно-довідкової та виставкової роботи Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника

Анотація

Представлено історію створення журналу. Здійснено тематичний аналіз публікацій часописа, що презентував українську культуру, суспільно-політичні проблеми та перспективи розвитку української літератури.

Ключові слова: часопис, редакція, проза, поезія, рецензії, літературознавство.

Abstract

The history of the magazine was presented. The thematic analysis of magazine publications, which presented the Ukrainian culture, socio-political problems and prospects of Ukrainian literature was done.

Keywords: periodical, editors, prose, poetry, reviews, literary criticism.

У книжковій колекції Михайла Возняка, яка зберігається у фондах Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, окрім книжок, є значна кількість часописів різної тематики – економічної, історичної, мистецької, суспільно-політичної, тощо . У збірці є повний комплект літературного часопису «Ми», який почав виходити 1933 р. у Варшаві. Його появі передувало створення 1929 р. (також у Варшаві) літературної групи «Танк», керівником якої став письменник і публіцист Юрій Липа, а членами — Є. Маланюк,

Третя науково-практична конференція «Сучасні проблеми
діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»,
29 вересня 2011 р, Львів, Україна

П. Зайцев, А. Коломиєць, Ю. Косач, А. Крижанівський, Н. Лівницька-Холодна, П. Холодний, О. Теліга. Від 1933 року ця група стала називатись видавництвом «Варяг» і започаткувала видання часопису «Ми». До його появи у видавництві «Варяг» було надруковано збірки творів Н. Лівницької-Холодної, С. Гординського, Б. Ольхівського, А. Крижанівського. Ці автори згодом стали активними дописувачами часопису.

Видавцем кількох номерів та відповідальним редактором став Модест Куницький при найближчій участі А. Крижанівського. Редакція об'єднала навколо себе талановитих молодих літераторів, як-от: С. Гординський, Б.-І. Антонич, Н. Лівницька-Холодна, С. Доленга, Ю. Косач, Г. Лазаревський, І. Дубицький та ін.

Мистецьке оформлення часопису здійснював Петро Холодний, який був автором обкладинки та деяких ілюстрацій при співпраці Ніла Хасевича. Художники майже водночас навчалися у Варшавській Академії мистецтв, були членами українського мистецького гуртка «Спокій», а Ніл Хасевич брав участь у міжнародній виставці дереворитів, яка проходила у Варшаві 1934 р. Кілька дереворитів художника вміщено в часописі.

Перший випуск часопису «Ми» побачив світ восени 1933 р., був виданий без передмови, книжковим форматом, обсягом 145 сторінок. Відкрили першу книжку часопису поезії відомого українського письменника Б. Лепкого, який на той час був членом колегії Українського Наукового інституту у Варшаві. Часопис надрукував також поезії Н. Лівницької-Холодної, художні та науково-популярні твори тогочасних авторів — А. Крижанівського, Є. Маланюка, М. Рудницького, М. Хвильового, М. Бажана, переклад оповідання ірландського письменника Ляема О'Флягерти.

Про завдання, які ставила перед собою редколегія, зазначено в «Патетичному післяслові» та «Листуванні з читачем»: «Ми обіцяємо Вам правдиву і живу непідроблену літературу,

батьорий контакт з культурними змаганнями сьогоднішнього дня... Ми тільки даватимемо Вам теми до думання, змагатимемо до того, щоб Ви відчули запах культурного українського слова, великого українського слова» (1934.— Кн. 2.— С. 200). Редакція висловлює сподівання на те, що «і у нас існує справжній культурний читач, який бере близько до серця справи рідної літератури та її долі в нашій важкій дійсності» (Там само.— С. 199).

Редколегія визначила завдання журналу як боротьбу з «халтурщиною», подання літератури, витриманої на високому рівні. Видавці мали певні критерії щодо публікацій у часописі: «На сторінках «Ми» можуть бути лише твори, які формують світогляд і організовують мистецькі почування читача» (1934.— Кн. 2.— С. 203). Редакція часопису покладала великі надії на «нову українську інтелігенцію, еліту», яка розвивається швидкими темпами, незважаючи на складні умови навколишньої дійсності» (Там само.— С. 204). Часопис був задуманий як літературний, і в такому напрямі редколегія працювала надалі, друкуючи на своїх сторінках твори українських талановитих авторів.

У першій книзі часопису на форзаці є дарчий напис: «їх Екселенцію Митрополита Кир Андрея, Великого Покровителя українського мистецтва просить прийняти ласкаво цю книжку в довід глибокої пошани й відданості. Редакція І. В. Дубицький Андрій Крижанівський Модест Куницький Варшава дня 19 VIII 33 р.».

Це свідчить про те, що редакція часопису мала за мету донести «Ми» не тільки широкому читацькому загалу, а й видатним діячам української культури.

Факт появи нового часопису був відзначений як позитивне явище рядом періодичних видань. У газеті «Назустріч» у ч. 5 за 1934 р. надрукована рецензія, підписана псевдонімом Гіс, в якій дається схвальна оцінка нового часопису «Ми». Вказано,

що журнал вміщує цікаві, різноманітні матеріали, особливо відзначені вдалі переклади Наталії Лівицької-Холодної.

Святослав Гординський, рецензуючи журнал, відзначає, «що часопис має нове, молоде, своєрідне обличчя, що його приємно взяти в руки (мається на увазі, очевидно, мистецьке оформлення Н. Холодного). «У «Ми» вперше, мабуть (беремо під увагу не лише цей випуск, а й попередні), зійшлося стільки справді літературних пер людей, що вміють ними цікаво орудувати» (Назустріч.— 1934.— Кн. 20.— С. 6). Автор відзначає оригінальність «Патетичної передмови», написаної не так, як досі усі відомі передмови і, яка своїм тоном нагадує «Літературний ярмарок» Миколи Хвильового.

Часопису не вдалося уникнути і негативної оцінки. У рецензії С. Лишкевича подано критичні зауваження, які стосуються великої кількості перекладів, вміщених у «Ми», відсутності в деяких публікаціях «морального критерія», «стрижня» (Дзвони.—1934.—Кн. 1/2.—С. 122—124).

У «Вістнику» (рубрика «З пресового фільму») неодноразово піддано критиці часопис «Ми», особливо його співробітників — А. Крижанівського та І. Дубицького.

Публікації часопису важко об'єднати за спільною тематикою, видавці радше мали за мету привернути увагу читача до проблем української культури та літератури.

У часописі «Ми» немає постійних рубрик, окрім рубрики рецензій, які друкуються у всіх випусках. З-поміж авторів рецензій привертають увагу рецензії А. Крижанівського, зокрема до 12-го випуску «Вістника», редактором якого був Дмитро Донцов.

Часопис «Ми» став в опозицію до «Вістника», тому на своїх сторінках часто піддавав гострій критиці це видання. Автор дуже критично і детально аналізує твори, вміщені у номері, гостро критикує «мовну недосконалість» редактора Дмитра Донцова, а також розвиває тезу «нелітературности» місячника «Вістник», вказує на те, що «редакція не позначає свого зацікавлення для літературних і мистецьких проблем, не

цікавиться кращими зразками журнального мистецтва Європи» (Ми.— 1934.— Кн. 2.— С. 189), хоча висловлює надію, що в наступному році журнал зміниться на краще.

Визначальним є те, що коли автор рецензованого твору був співробітником «Вістника», то в рецензії обов'язково давалася критика на це видання. Так, рецензуючи книжку Б. Кравціва «Сонети і строфи», І. Дубицький на початку говорить про «Вістник», співробітником якого є Б. Кравців, звинувачуючи цей орган у проповідуванні волонтаризму, шкідливому впливу на українську літературу та молодих письменників, які, потрапляючи під вплив редактора «Вістника» Д. Донцова, «ступцюють лише навколо ідей та перелицьовують на всі лади проповідувані ним готові форми» (Ми.— 1934.— Кн. 2.— С. 194). І тільки потім подано аналіз творів Б. Кравціва.

Цікавою і дуже детальною є рецензія відомого літературознавця Гліба Лазаревського на статтю М. Мухіна «Драгоманов без маски», яка видана окремою відбиткою з часопису «Вістник». Г.Лазаревський у 1930—1939 рр. працював у Варшаві, впорядковуючи архів М. Драгоманова, результатом цієї праці стало видання 1937 р. першого тому «Архіву М. Драгоманова». Автор у рецензії переконливо відстоює свою думку, наводячи факти з життя М. Драгоманова, опираючись на архівні матеріали, які свідчать про те, що М. Драгоманов був «українофілом», не «москвофілом». Наприкінці рецензії автор говорить про «Вістник» Д. Донцова, який «власливо віддавна займається «дискредитацією» українства. Панує там дух, що його виплекав в своїй повній «ненависти» до українства, публіцистичній лабораторії, один з найтипівіших наших москалів, Дмитро Донцов...».

Багато рецензій написано співробітником часопису «Ми» І. Дубицьким, який дає оцінку рецензованим творам загалом, часто не заглиблюючись у зміст. У його рецензіях переважають роздуми над станом сучасної літератури, політичною ситуацією, яка склалася на цей час, подаються гострі зауваження щодо стилю писання сучасних авторів, які «гучною націоналістичною

фразеологією намагаються тільки прикрити свою духовну порожнечу та недостаток поетичного таланту» (1935.— Кн. 4.— С 156).

Рецензії, написані Б. Ольхівським, відзначаються досить глибоким аналізом рецензованих творів. Варто відзначити рецензію на книгу Юрія Липи «Нотатник» (1936.— Кн. 6.— С. 188— 190), книгу Д. Чижевського «Філософія Г. Сковороди» (1934 — Кн. 3.—С. 212—215).

Одна з тем, яка постійно порушується на сторінках часопису - це аналіз тогочасного літературного процесу, перспективи розвитку української літератури.

Так, у першій книзі часопису за 1933 р. вміщена стаття відомого українського літературного критика, письменника Михайла Рудницького «Європа і ми», де автор вітає редактора «сміливого літературного почину», нового українського літературного журналу «Ми» з «орієнтацією на Європу». М. Рудницький у статті пише про трагічне становище української літератури, «совітського письменника», якому кажуть «перевершувати буржуазну культуру і відмежовують його від неї китайським муром» (Ми.— 1933.— Кн. 1.— С. 97). Автор зазначає, що в атмосфері, в якій виховується український письменник, існують «готові ідеї», які він приймає, наче програму національної політики (Ми.— 1933.— Кн. 1.— С. 203). А ідеал західноєвропейської культури пов'язаний із «змаганням, щоб якнайбільша кількість людей могла якнайповніше висловити своє «я» (Ми.— 1933.— Кн. 1.— С. 105).

Ця тема продовжена й у фрагментах статті М. Хвильового «Україна чи Малоросія» (Ми.— 1933.— Кн. 1.— С. 129), у публікації Й. Калиніва «Лицем до життя» (1934.— Кн. 2.— С. 175— 183), у статтях С. Гординського «Комплекс оселедця» (1935.— Кн. 4.— С. 150—155) і «Блазні та євреї» (1936.— Кн. 5.— С. 116—122).

У часописі «Ми» друкуються статті, присвячені аналізу творчості українських письменників. Це, зокрема, ґрунтовне дослідження Є. Маланюка «Гоголь» (1933.— Кн. 7.— С. 117—

139). Стаття цікава тим, що в ній зібрано погляди різних авторів на творчість М. Гоголя, зроблено висновок про те, що М. Гоголь є українським письменником, а «Мертві душі» є «найфатальнішою й найглибшою українською книгою», «написаною про Україну українцем-же».

Творчість Тараса Шевченка висвітлена у статті С. Смаль-Стоцького «Концепція Шевченкової поеми «Сон» і її мистецьке переведення» (1934.— Кн. 2.— С. 130—154), у статті відомого літературознавця П. Зайцева «Як творив Шевченко-поет» (1939.— Кн. 2.— С. 60—72). Стаття цікава тим, що аналізується не тільки творчість поета, а на основі фактів співставлення біографічних даних подано психологічний стан, в якому перебував поет, пишучи свої твори, аналізується сам процес творення. Надруковано також повість українського письменника С. Васильченка «Дитинство Шевченка».

Часопис не стояв осторонь теми висвітлення постатей героїв національно-визвольної боротьби, про що свідчить випуск, частково присвячений десятій річниці з дня трагічної загибелі Симона Петлюри (1936.—Кн. 6.—С. 5—12).

На перших сторінках часопису вміщена стаття «Пам'яті вождя», де зазначено, що С. Петлюра «був найбільшою постаттю, яку висунула українська революція... тільки він один став символом української державності... з його ім'ям зв'язана вся блискуча і барвна доба нашої збройної боротьби за незалежність...» (1936.— Кн. 6.— С. 5). Подано також поезії, присвячені С. Петлюрі. Це, зокрема, вірш «На могилі» Н. Лівицької-Холодної, «Сірий вовк» Я. Дригинича, «Слово про вождя» С. Гординського.

Редколегія часопису не могла не згадати про Богдана-Ігоря Антоновича, «поета, що знав вартість слова», був «повен розмаху, жадоби пізнання, жадоби вияву». У книзі сьомій за 1937 р. опублікована звістка про несподівану смерть молодого поета, співробітника часопису «Ми». Часопис відгукнувся на цю сумну подію, подавши статті, спогади про поета, його твори.

Визначне місце на сторінках часопису «Ми» посідають переклади українською мовою творів сучасних зарубіжних авторів, менш відомих читацькому загалу. Окрім самих перекладів, часто подаються вступні статті про авторів, переклад яких здійснювала редакція, що свідчить про високий фаховий рівень співробітників часопису. Серед поетичних перекладів переважну більшість становлять твори французьких авторів, таких, як Л. Лябе, Ш. Бодлер, П. Валері, М. Ромін, Ж. Верн, М. Деборд-Вальмар (переклади Н. Лівицької-Холодної, Л. Левицького, С. Гординського); а також англomовних — Лаема О'Флягерта, Уільяма Фолкнера, Даніела Коркери, Джеймса Френсиса Двєсра, Джона Генрі Ньюмена (переклади І. Дубицького). З італійських письменників перекладено Н. Лівицькою-Холодною оповідання Луїджі Піранделло; з іспанських письменників — Мігеля де Інамуно, Рамона Пе-реса де Аяля та ін. (переклад І. Дубицького). У другому числі часопису надрукована поема відомого чеського поета Йосипа Святополка Махара «Голгота» в перекладі Євгена Маланюка, який також написав стислу передмову про творчість поета, назвавши його «хірургом чеської душі». Аналіз творчості французького поета Еміля Верхарна та переклади його творів подає С. Гординський у статті «Вергран, поет і людина». Автор вважає, що його творчість представляє інтерес для молодшої української поезії, яка «шукає нових ритмів для відображення стандартних життєвих проблем» (1937.— Кн. 7,— С. 148).

Вартою уваги є стаття М. Рудницького про польського письменника Станіслава Бжозовського, який, на думку автора, намагався зосередити «життя рідної літератури довкола великих проблем національного відродження» (1934.— Кн. 3.— С. 175). М. Рудницький зазначає, що ця тема є дуже актуальною на той час, коли починає «кристалізуватися й гартуватися нова українська індивідуальність». Із польських поетів перекладено твори Казимири Іллаковичівни, Казимира Вежинського (переклад Н. Лівицької-Холодної); перекладів С. Бжозовського редакція не подає.

Третя науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»,
29 вересня 2011 р, Львів, Україна

Після річної перерви (1938 р. не вийшло жодного номера), викликаной не відомими нам причинами, часопис відновив свою роботу. Подвійна нумерація дає змогу зробити висновок про повний комплект часопису «Ми». 1939 р. журнал став називатися «літературно-науковим двомісячником», з'явилося чотири випуски.

Загалом редакція не змінила напрямку часопису, на його сторінках продовжують друкуватися твори сучасних авторів, хоча з'явилася нова рубрика під назвою «Синopsis», де подавалися передруки статей зарубіжних авторів (Ф. Коперсмітса, В. Прайса, Т. Масра, Л. Мабійо та ін.) з певного питання, як-от: про поняття культура, цивілізація, походження життя на землі та ін. Ставши літературно-науковим, часопис почав друкувати статті філософського напрямку, зокрема розвідки О. Кульчицького «Душа раси як тотем і термін» (1939.— Кн. 1.— С. 59—72), «Лад чи хаос у сучасній філософії» (1939.— Кн. 4.— С. 54—68), переклад статті Поля Валері «Про ідею диктатури» (Там само.— С. 68—75).

Протягом 1939 року було видано чотири книги часопису «Ми». На цьому видання припинилося.

Оцінюючи роботу українського часопису на еміграції, можна зробити висновок про те, що редакція зуміла зарепрезентувати українську культуру за її межами, висвітлюючи на сторінках видання цікавих літературних постатей, деякі суспільно-політичні проблеми. Тільки нерегулярний вихід часопису перешкодив йому стати більш актуальним і популярним.